

**Стрекотенко
Лілія Вадимівна**

здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного
університету

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Женевская конвенция от 12 августа 1949 года о защите гражданского населения во время войны URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/geneva_civilian.shtml.
2. Конвенция о законах и обычаях сухопутной войны, 18 октября 1907 года URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/misc/hague-convention-iv-181007.htm>.
3. Протокол № 1 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2440801/2440801.htm>.
4. Справа «Лоїзду проти Туреччини» URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806b5965>.
5. Вашингтонська конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 1965 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text.
6. Арбітражний Регламент ЮНСІТРАЛ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_059#Text.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В ПЕРІОД ОКУПАЦІЇ

Захист права власності в період окупації здійснюються в площинах міжнародного гуманітарного права, міжнародного права захисту прав людини та через систему конвенцій із захисту інвестицій.

У міжнародному гуманітарному праві питання захисту права власності в період окупації регламентуються Конвенцією про закони та звичаї сухопутної війни (IV Гаазька конвенція) 1907 р., Женевською конвенцією про захист цивільного населення під час війни 1949 р. та Додатковим протоколом до неї від 12 серпня 1949 року.

Згідно Четвертої Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни, а саме статті 53, будь-яке знищення державою, що окупує, рухомого або нерухомого майна, що є індивідуальною або колективною власністю приватних осіб або держави, громад, або громадських чи кооперативних організацій, що не є абсолютно необхідним для військових операцій, забороняється [1].

Стосовно IV Гаазької конвенції, стаття 23 Конвенції констатує заборону винищення або захоплення ворожої власності, крім випадків, коли таке винищення чи захоплення викликано військовою необхідністю. По статті 46 регламентована заборона конфіскації приватної власності. Згідно статті 56, власність громад, церковних, благодійних, освітніх, художніх та наукових установ прирівнюється до приватної власності. Будь-яке навмисне захоплення, винищення або пошкодження подібних установ, історичних пам'яток, творів художніх та наукових забороняються та повинні підлягати переслідуванню [2].

Наступним правовим режимом, у якому захищається право власності в період окупації є міжнародне право прав людини, а саме Конвенція Європейського суду з прав людини. Згідно зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основних свобод, кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів [3].

У практиці Європейського суду з прав людини також можна знайти прецеденти із захисту права власності в період окупації.

Одним з прикладів є справа «Лоїзду проти Туреччини», що стосувалася порушення майнових прав греків-кіпріотів на територіях Кіпру, окупованих Туреччиною. Турецький уряд стверджував, що заявниця назавжди втратила право власності до прийняття Туреччиною Декларації від 22 січня 1990 року про визнання юрисдикції Суду згідно зі ст. 46 Конвенції (і що через це не задовольняються умови з часової юрисдикції) та що було порушено ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Принципового значення у цій справі набула концепція ефективного контролю над територіями, а саме, що концепція юрисдикції не обмежується національною територією.

Зокрема, відповідальність держави-учасниці настала від моменту здійснення нею фактичного контролю над територією, захопленою внаслідок військової акції. З точки зору Суду, очевидним був факт контролю Туреччини над північним Кіпром з огляду на значну кількість солдат, залучених до операції. Обставини справи засвідчують

відповідальність Туреччини за політику та дії Турецької Республіки Північного Кіпру. Таким чином, відмова в доступі пані Лоїзиду до її власності на півночі Кіпру знаходиться в юрисдикції Туреччини згідно зі ст. 1 Конвенції, а Туреччина була визнана відповідальною за порушення ЄКПЛ. Дана справа набула прецедентного характеру і також стала показовою при розгляді міждержавної справи «Кіпр проти Туреччини» [4].

Іншим правовим режимом, що захищає інтереси інвесторів на окупованих територіях є розгляд судових позовів в інвестиційних арбітражах, що є гарантією неупередженого розгляду справи. Загалом, інвестиційні арбітражі можна поділити на дві групи – інституційні та ad hoc. Юрисдикційною основою для інституційного вирішення інвестиційних спорів є Вашингтонська конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 1965 року. Цією Конвенцією було засновано Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних спорів, метою якого є забезпечення вирішення через примирення та арбітраж інвестиційних спорів між Договірними державами та особами інших Договірних держав у відповідності з положеннями Конвенції. Будь-яка Договірна держава або особа Договірної держави, яка бажає звернутися до арбітражної процедури, направляє відповідну заяву, складену в письмовій формі, до Генерального

секретаря, який надсилає копію заяви іншій стороні. Заява повинна містити відомості з питань, які стали підставою для виникнення спору, відомості про сторони та їх згоду на арбітражну процедуру згідно з Правилами примирювальної процедури та арбітражу. Рішення Арбітражу є зобов'язуючим для сторін і не підлягає апеляції або іншому способу оскарження, за винятком тих, які передбачені в цій Конвенції [5].

У випадку, якщо одна з держав не є підписантом Вашингтонської конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами, є можливість розгляду спору за процедурою ad hoc, відповідно до Арбітражного регламенту Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL) при Постійній палаті третейського суду (PCA) в Гаазі [6].

Арбітражний регламент UNCITRAL встановлює всеосяжну сукупність процесуальних норм, щодо яких сторони можуть дійти згоди щодо арбітражного розгляду, стосовно їх комерційних відносин, і широко використовується в ході як спеціального арбітражу, і арбітражного розгляду, проведеного під егідою будь-якого установи.

Таким чином, можна підсумувати незалежне співіснування декількох правових режимів які застосовуються для захисту права власності в період окупації. Серед цих режимів – міжнародне гуманітарне право, міжнародне право захисту прав людини та система інвестиційних арбітражів. Також, варто зазначити, що одночасне застосування зазначених режимів може значно збільшити шанси на успіх із захисту права власності на окупованих територіях.